

**Алмаші Тетяна Олександрівна**, здобувач вищої освіти педагогічного факультету  
Мукачівський державний університет, Україна

**Науковий керівник: Микуланинець Леся Михайлівна**, канд. мистецтвознавства,  
доцент, доцент кафедри теорії і методики музичної освіти  
Мукачівський державний університет, Україна

## **ВЗАЄМОДІЯ СВІТСЬКОГО І ЦЕРКОВНОГО ПОЧАТКІВ У ТВОРЧОСТІ В.А.МОЦАРТА**

Актуальність звернення до опанування світського та церковного векторів у творчості В.А. Моцарта зумовлена багатьма аспектами. Серед пріоритетних – недостатнє освітлення цього питання в наукових українських та зарубіжних джерелах, а також особлива зацікавленість сучасних мистецтвознавців креативною спадщиною генія, яка несе високі духовні ідеали. Вони можуть стати життєдайними для музичної культури сьогодення.

Духовні твори композитора (окрім «Реквієму»), демонструють відхід від загальноприйнятих канонів, які побутували в церковній музиці епохи класицизму. Тому релігійні опуси майстра викликали досить жорстку критику як з боку його сучасників, так і музикантів послідуєчих епох. Мистецтвознавців вважали, що їх автор переходив межу між світським й релігійним мистецтвом. Наслідок – відсутність до ХХ століття глибоких досліджень цього питання.

В епоху класицизму побутувала неоднозначність поглядів на церковну культуру. Музиканти-теоретики та представники духовенства відстоювали давні, випробувані часом традиції, сповідували відокремлення церкви від секулярних процесів. В той же час, імператор Йосип II та його послідовник Леопольд II мали реформаторські погляди: вони наполягли на проведенні богослужінь німецькою мовою, введені в якості «вставок» у меси інструментальних сонат і симфоній.

Поряд із змінами церковно-музичної практики, проходило переосмислення архітектури австрійських соборів. Церковні будівлі, побудовані в суворому готичному стилі, були оснащені пишною барочною скульптурою. Це сприяло театралізації сакрального дійства, різдвяних вистав тощо.

Важливою частиною музично-театрального життя Європи ХVIII століття був релігійний театр – спектаклі на латинській мові, які об'єднували декламацію, спів, пантоміму, інструментальну музику, танець та фехтування. Іншим їх різновидом були Serolego-ораторії, поширені у Відні – своєрідні релігійно-драматичні вистави на сюжет євангельських «страстей» в церквах на день плащаниці (Страсну п'ятницю) перед розкішно вбраним «гробом Христовим».

Вищезазначені церковно-релігійні процеси мали значний вплив на спадщину В.А.Моцарта. Сам композитор був глибоко віруючою людиною, яка мала власне бачення місії музики в історії людства. Він не розмежує функції світської та сакральної творчості, хоча в його листах часто зустрічається поняття «церковний стиль». Даний факт переконує в усвідомленні митцем стильового відокремлення світських і церковних опусів.

Працюючи в Зальцбурзі на службі в архієпископа, В.А. Моцарт у церковних творах втілював релігійні музичні традиції цього міста: написані ним служби вирізнялися скромністю та доступністю, інструментальна музика для літургії обмежувалася жанром церковних сонат, а вокально-інструментальна була строга, лаконічна, без віртуозної пишності.

У 1785 році на основі незакінченої меси майстер написаний опус – «Каяття Давида», в якому поєднав риси ораторії та кантати. Окрім цього, у В.А.Моцарта є ще декілька творів, пов'язаних з літургійними сюжетами. До них відносяться духовний зінгшпіль «Борг першої

заповіді», за сюжетом подібний до алегоричного дійства єзуїтської шкільної драми; ораторія написана в італійських традиціях «Визволення Бетулія» на текст П.Метастазіо.

Провідною ідеєю церковних та світських творів композитора постає тема смерті («Похоронна музика», «Масонська траурна музика», опери «Дон Жуан» та «Ідомей»). Високий рівень трагізму відчувається у всіх завершених В.А. Моцартом частинах «Реквієму». Разючі контрасти, неочікувані глибинні театральні-зображувальні ефекти створюють асоціації з вище зазначеними його операми, що є прикладом взаємодії світського та церковного початків у творчості генія.

Провідною ознакою церковної музики В.А.Моцарта є застосування поліфонії, що своїми коріннями сягає мистецької практики барочних майстрів. Контрапункт був частиною моцартівського «Я», він пронизує майже всі його жанри.

Індивідуальний церковний стиль майстра найбільш повно відображений через акордову фактуру, декламаційний викладом матеріалу (майже гімнічний), які накладаються на життєрадісні танцювальні епізоди його літургійних опусів, що свідчить про проникнення в церковну музику світського характеру.

Геній допускав змішання жанрів не лише для церковної музики, а й для секулярної. Такі натяки на взаємопроникнення сакрального зустрічається у хорових номерах до драми Т.Ф.Геблера «Тамос, король Єгипту», фрагментах опер «Весілля Фігаро» (фінал IV дії), «Дон Жуан», «Ідомей» (обряд принесення жертви), «Чарівна флейта» (масонський обряд). В світських творах композитора присутні літургійні теми. Прикладом є його симфонія №41 «Юпітер», в якій є григоріанська тема. У фіналі симфонії – мотив «c-d-f-e» (початок відомого гімну «Luciscreator»).

Моцартівські церковні сонати, які були частиною літургії, більш подібні до веселої, наївної музики, а кантати та ораторії по структурі близькі операм з типовим чергуванням речитативів та арій.

У результаті проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що церковна музика мала вагоме значення у творчості В.А. Моцарта. Її ідеї та музично-виразові засоби значно вплинули на симфонії, опери та інші світські твори композитора. Разом з тим секулярна тематика значно збагатила релігійні жанри до яких звертався митець. Саме прагнення до загальної єдності, взаємодія та взаємопроникнення світського та церковного є суттєвою рисою його музичної мови.

#### **Список використаних джерел:**

1. Зибіна К. Взаємодія церковного і світського в музиці В.А.Моцарта. *Музыка и время*. 2011. №1. С. 9-12.
2. Зибіна К. Загадки і сюрпризи венського «Идомейя». *Старинная музыка*. 2006. №№3-4. С. 13-14.
3. Зибіна К. Литургическое и светское в музыке В.А.Моцарта: смысловые параллели. *Научный вестник Московской консерватории*. 2011. №1. С.26-35.



# МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: [www.msu.edu.ua](http://www.msu.edu.ua)

E-mail: [info@msu.edu.ua](mailto:info@msu.edu.ua), [pr@mail.msu.edu.ua](mailto:pr@mail.msu.edu.ua)

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>